

ŠARKAN A KRÁĽOV SYN

srbská rozprávka

Žil kráľ a mal troch synov. Raz sa najstarší syn vybral do hory na poľovačku. Sotva vyšiel z mesta, vyskočil z húštiny zajac a kráľovič hybaj, raz sem, raz tam, až ten zajačisko vbehol do mlyna a on za ním. Ale tu zrazu: čuduj sa, svete! Nebol vám to zajac, ale šarkan. Počkal na kráľovho syna, schmatol ho a zožral. Keď minulo niekoľko dní a kráľovič sa domov nevracal, v kráľovskom paláci sa začali strachovať, čo sa mu mohlo stať, že o ňom niet ani chýru, ani slychu.

Tu sa vybral na poľovačku do hory aj prostredný syn, a tiež: len čo vyšiel z mesta, vyskočil z húštiny zajac, a on hybaj, trieli za ním. Naháňal ho raz sem, raz tam, až ten zajačisko vbehol do mlyna a kráľovský syn zápäť za ním. Ale znova — čuduj sa, svete! Nebol vám to zajac, ale to bol šarkan, počkal na kráľovho syna, schmatol ho a zožral. Keď minulo niekoľko dní a kráľovič sa nevracal, začali sa v kráľovskom paláci strachovať, čo sa mohlo stať, že o oboch niet ani chýru, ani slychu. Vtedy sa i tretí syn vybral na poľovačku, či by nezvestných bratov nenašiel. Len čo vyšiel z mesta, znova vyskočil z húštiny zajac a kráľovič za ním raz sem, raz tam, kým zajac nevbehol do mlyna. Ale kráľovič nechcel ta ísť za ním, rozhodol sa hľadať iný úlovok a povedal si: „Až sa vrátim, veď ťa ja nájdem!”

Potom sa dlho potľkal po lese, ale nič nenašiel. Vrátil sa napokon k tomu mlynu, a tu našiel jednu starenu. Kráľovič ju pozdravil, ako sa patrí: „Pánboh pomáhaj, starká!” A starena mu odvetí: „Pánboh uslyš, synček!”

Tu sa kráľovič opýtal: „Kdeže sa podel, starká, môj zajac?” A ona mu povedala: „Syn môj, nie ti je to zajac, ale strašný šarkan. Koľký svet ten už umoril a zahrdúsil!” Keď to kráľovič počul, trochu sa zarmútil a hovorí starene: „Čo si tu počať? Tu azda i moji starší bratia zahynuli.” Starena mu odvetila: „Veru zahynuli, namojveru, zahynuli, ale nedá sa nič robiť, synček, len sa ty vráť domov, kým aj teba nezmárni.” Tu jej on vraví: „Starká, vieš ty čo? Dobré ja viem, že by si sa i ty sama rada striasla toho nešťastia.”

A starena mu skočí do reči: „Ó, synček môj, akože by nie! I mňa šarkan uniesol a teraz už odtiaľto niet návratu!” Tu on nadhodí: „Dobré ma počúvaj, starká, čo ti poviem. Keď sa šarkan vráti, opýtaj sa ho, kadiaľ chodí a kde sa skrýva jeho sila. Potom mu bozkávaj to miesto, akoby si to robila z lásky, kým sa nepresvedčíš, že vraví pravdu. Keď znova prídem, prezradíš mi to!”

Potom sa kráľovič vrátil do paláca a starena ostala v tom mlyne. Keď sa šarkan vrátil, hneď sa ho začala vyzvedať: „Kdeže si tak ďaleko, kde sa to ustavične túlavaš? Nikdy mi nechceš povedať, kam to chodievaš!”

A šarkan jej odpovedal: „Ej, starká, ďaleko ja chodievam.”

Tu sa mu začala líškať: „A prečože tak preďaleko chodievaš? Povedzže mi, povedz, v čom je tvoja sila. Keby ja tak vedela, v čom je tvoja sila, ja by som to miesto ustavične hladkala a bozkávala.”

Nato sa šarkan zasmial a vraví: „Moja sila je v tamtom ohnisku.” Tu starena začala objímať a bozkávať ohnisko. Keď to šarkan videl, rozosmial sa ohromným smiechom a vraví:

„Sprostá žena, v tom nie je moja sila! Moja sila je v tamtom strome pred domom." Tu starena začala objímať a bozkávať strom, ale šarkan sa rozosmial a vrael: „Nechaj tak, sprostaňa, tam nie je moja sila!"

Tu sa starena pýta: „Nuž a kdeže je?" Vtedy jej šarkan začal rozprávať: „Moja sila je ďaleko, ty by si tam ani nedošla! Až hen v druhom kráľovstve pri kráľovskom meste je velikánske jazero. V tom jazere žije šarkan a v tom šarkanovi je diviak, v diviakovi je zajac a v zajacovi holub. A v tom holubovi je moja sila."

Keď to starena vypočula, povedala šarkanovi: „Tvoja sila je namojveru pridaleko, tú ja nemôžem vyobjímať a vybozkávať."

Na druhý deň ráno, keď šarkan z mlyna odišiel, prišiel k starene kráľovič a tá mu hneď rozpovedala, čo sa od šarkana dozvedela. Kráľovič sa potom vrátil domov a preobliekol sa do pastierskej haleny, vzal si pastiersku palicu a pustil sa šírym svetom. Kráčal od dediny k dedine, chodil od mesta k mestu, až napokon prišiel do toho druhého kráľovstva a do kráľovského mesta, pri ktorom v jazere žil šarkan. Keď ta prišiel, začal sa vyzvedať, kto potrebuje pastiera. Ľudia v meste mu povedali, že pastiera hľadá kráľ. Šiel teda ku kráľovi.

Keď to kráľovi oznámili, dal si ho zavolať a pýta sa: „Chceš pást ovce?" A kráľovič odvetil: „Chcem, jasná koruna!" Kráľ ho teda prijal a začal mu radiť a poučovať ho: „Počuj, pastierik, máme tu jedno jazero a na brehu tohto jazera je neobyčajne krásna a sýta paša pre ovce. Keď vyženieš krdel' oviec, hneď sa rozbehnú a rozutekajú okolo jazera, ale ani jeden pastier, čo ta šiel s nimi, sa odtiaľ nikdy nevrátil. Preto ti, synku, vravím, nedaj ovciam po vôli, ale žeň ich ta, kam ty sám budeš chcieť!"

Kráľovič sa kráľovi za radu pekne poďakoval, prichystal sa a vyhnal krdel' oviec na pašu. Pojal so sebou ešte dva psy kopovy, čo v poli zajace ľahko dobehnú, jedného dravého sokola, čo dolapí každého vtáka, a napokon si vzal i gajdy. Keď ovce vyhnal, hneď ich pustil k jazeru. Ovce sa okolo neho zaraz rozutekali. Sokola posadil kráľovič na drevenú kladu, psy a gajdy ukryl pod kladu. Potom si vyhrnul nohavice a rukáv, vošiel do jazera a volal: „Hej, šarkan, hej, šarkan, pod' so mnou za pasy, zmeriame si sily, ak nie si baba!"

A šarkan sa ozval: „Hneď, kráľovič, hneď!"

Netrvalo dlho, a už tu bol šarkan: veličizný, strašný a škaredý! Len čo vyšiel, hneď sa pustil s kráľovičom za pasy. Bili sa až do samučičkého obeda. A keď na pravé poludnie začalo slnce pražiť, vraví: „Pustiže ma, kráľovič, do jazera, nech si omočím svoju prázdnu hlavu, potom ťa vyhodím až do neba!"

Ale kráľovič mu odvetil: „Len čuš, šarkan, netáraj do sveta. Keby ma kráľovská dcéra pobzkala na čelo, vyšmaril by som ťa ešte vyššie!" Tu hneď šarkan kráľoviča pustil a vošiel do jazera.

A keď nadchádzal večer, kráľovič sa pekne vyumýval a vyobliekal. Posadil si na plecيا sokola, psy kopovy viedol za sebou, gajdy si strčil pod pazuchu a hnal krdel' oviec domov, vyhrávajúc pritom na gajdách. Keď došiel do mesta s krdľom oviec, tu sa zbehlo celé mesto na diváky. Zízali na neho ako na zázrak, že sa zdravý a živý vrátil od jazera, lebo odtiaľ sa ešte ani jeden pastier nevrátil.

Na druhý deň ráno sa kráľovič znova vychystal a šiel s krdľom oviec rovno na breh jazera. Zvedavý kráľ potajomky poslal za ním dvoch jazdcov, aby vyzvedeli, čo pastier robí. Tí vyšli na vysoký vrch, odkiaľ bol dobrý výhľad na jazero.

Keď ovčiar prišiel k jazeru, skryl kopovy a gajdy pod kladu, sokola postavil na ňu, vyhrnul si nohavice a rukávy, vošiel do vody a zvolal: „Hej, šarkan, hej, šarkan, počuješ? Pod' so mnou za pasy, zmeriame si sily, ak nie si baba!“ Šarkan sa mu ozval: „Hneď, kráľovič, hneď!“

Netrvalo dlho, a už tu bol šarkan: veličizný, strašný, škaredý. Chytili sa za pasy a bili sa až do samého obeda. A keď znova na pravé poludnie začalo slnce pražiť, tu vraví šarkan: „Pusť ma, kráľovič, do jazera, nech si omočím prázdnu hlavu, a potom ťa vyhodím až do neba!“ Ale kráľovič mu odvetil: „Len čuš, šarkan, netáraj do sveta! Keby ma kráľovská dcéra pobožkala na čelo, vyšmaril by som ťa ešte vyššie!“ Tu hneď šarkan kráľoviča pustil a vošiel do jazera.

A keď sa už blížila noc, popohнал kráľovič krdel' oviec a kráčal domov a vyhúdal si pritom na gajdách. Keď vošiel do mesta, celé mesto bolo na nohách a čudovalo sa námamne, že sa ovčiar vracia domov každý večer zdravý a živý, lebo predtým sa z pastierov nevrátil ani jeden. Tí dvaja jazdci, čo boli na tom vysokánskom vrchu na koňoch, došli do paláca pred ním a vyrozprávali kráľovi všetko, čo počuli a videli. Keď kráľ uvidel, že sa ovčiar vrátil domov aj tentoraz, hneď si dal zavolať svoju dcéru, povedal jej všetko, čo a ako, a dodal: „Zajtra pôjdeš s ovčiarom k jazeru a pobožkáš ho na čelo.“ Ale dcéra, keď to počula, dala sa do plaču a začala otca prosiť: „Nikoho iného nemáš na tomto šírom svete okrem mňa jedinej, a jednako nič nedbáš, že zahyniem!“

Tu jej začal otec kráľ dodávať odvahy a povzbudzovať ju: „Neboj sa, dcérka moja, vidíš, koľko ovčiarov sa už vymenilo, ale ani jeden sa nevrátil, a hľa, tento sa už dva dni so strašným šarkanom borí, a v ničom mu neublížil. Verím, že on toho šarkana premôže, len ta choď zajtra s ním, bodaj by nás pozbavil toho šarkana, čo už toľko ľudí zmárnil.“

A keď ráno svitol biely deň, tu vstal i ovčiar, vstala i princezná a začali sa chystať na cestu k jazeru. Ovčiar bol veselší ako kedykoľvek predtým, ale kráľovská dcéra bola smutná a slzy ju zalievali.

Tu ju ovčiar tešil: „Neplač, pani moja, nenariekaj, len ťa prosím o jedno: urob to, čo ti poviem. Keď nadíde čas a my obaja vyslabneme, pribehni ku mne, pobožkaj ma na čelo a neboj sa potom nič!“

Ako tak šli a hnali ovečky, ovčiar si cestou spieval a na gajdách vyhrával, kým dievča šlo popri ňom smutné a plačúce. Tu on podchvíľou pustil gajdy, obrátil sa k nej a vrazil: „Neplač, drahá, nenariekaj, neboj sa ty nič!“

Keď došli k jazeru, krdel' oviec sa hneď dookola rozutekal, kráľovič položil sokola na kladu, gajdy a psy skryl pod ňu, vysúkal si nohavice i rukávy, vošiel do vody a zvolal: „Hej, šarkan, hej, šarkan, pod' so mnou za pasy, zmeriame si sily, ak nie si baba.“

A šarkan sa ozval: „Hneď, kráľovič, hneď!“

Netrvalo dlho, a už tu bol šarkan, veľký, strašný, škaredý. Len čo vyšiel z jazera, chytili sa za pasy a bili sa až do samého obeda. A keď na pravé poludnie začalo slnce pražiť, tu vraví šarkan: „Pusť ma, kráľovič, do jazera, nech si omočím prázdnu hlavu, a potom ťa vyhodím až do neba!“

A kráľovič mu odvetil: „Len čuš, šarkan, netáraj do sveta. Keby ma kráľovská dcéra pobozkala na čelo, vyšmaril by ťa ešte vyššie!“

Len čo to dopovedal, už aj pribehla kráľovská dcéra a pobozkala ho na čelo, na líca i oči. Tu kráľovič schmatol šarkana, krútil ním a vyšmaril ho až do nebeských výšin. A keď šarkan padol na zem, rozmliaždil sa na márne kúsky, a vtom vyskočil z neho diviak a dal sa na útek. Tu zavolať kráľovič na psy: „Drž a nepuť!“

Psiská vyskočili, zabrechali, diviaka dohonili a na márne kúsky roztrhali. V tej chvíli však vyskočil zajac a fujazdil poľom. Tu kráľovič znova zvolal na psy: „Drž a nepuť!“ A psiská vyskočili za zajacom, dobehli ho a roztrhali. Ale vtom zo zajaca vyletel holub. Kráľovič hneď pustil dravého sokola. Sokol vyletel dohora, zdrapil do pazúrov holuba a doniesol ho kráľovičovi. Kráľovič vzal holuba, rozpáral ho a v holubovi bol vrabec. Chňap! — už mal aj vrabca v hrsti. Keď vrabca chytil, vraví mu: „Teraz mi povieš, kde sú moji dvaja bratia!“

Prestrašený vrabec odpovedal: „Poviem ti, poviem, len mi nič neurob. Hneď za mestom tvojho otca je mlyn a v tom mlyne sú tri prúty. Odrež tie tri prúty a švihni nimi o koreň. Hneď sa ti otvoria železné dvere do veľkého sklepenia a pod tým sklepením je veľa ľudí; starých aj mladých, bohatých aj chudobných, žien i mužov, že nimi možno osídliť celé nové kráľovstvo. Tam sú aj tvoji dvaja starší bratia.“

Keď to vrabec všetko povedal, kráľovič ho tuho stisol, krk mu vykrútil a vrabca zahrdúsil.

Kráľ šiel v tento tretí deň sám na ten vysokánsky vrch, z ktorého sa tí dvaja jazdci dívali na ovčiara, a tak i sám videl, čo sa stalo. Keď ovčiar zahrdúsil toho vrabca, pripravil tak zlého šarkana o život.

Začalo sa už zmrákať, preto sa kráľovič pekne poumýval, sokola si posadil na plece, psy viedol na remenčeku za sebou, gajdy si vtisol pod pazuchu a vyhúdal si cestou do skoku. Kráčal do kráľovského paláca a kráľovská dcéra, čo ho nesmelo bozkala na čelo, kráčala mu po boku, aj keď sa ešte celá od strachu triasla a chvela.

Keď došli do mesta, tu sa zbehlo celé mesto na diváky, akoby sa bol stal div divúci. Kráľ, ktorý sa na ten hrdinský zápas díval z vysokánskeho vrchu, dal si hneď ovčiara pred seba zavolať a dal mu svoju peknú dcéru za ženu. Hneď sa zosobášili, vystrojili veselie a skvelú svadobnú hostinu. Hostina trvala celý týždeň, muzika im hrala a celá krajina sa radovala.

Až potom prezradil kráľovič, kto je a odkiaľ prišiel. Tu mal kráľ a celé mesto ešte väčšiu radosť. Keď kráľovič potom nástojčivo žiadal, aby sa mohol vrátiť domov, dal mu kráľ skvelý sprievod na koňoch a vypevradil ich na cestu.

Keď prišli k tomu mlynu, zastavil kráľovič sprievod, odsekol tam tri prúty a švihol nimi o koreň. Tu sa hneď otvorili i železné dvere, kráľovič vošiel do sklepenia, kde bolo ľudí neúrekom. Potom rozkázal, aby všetci vyšli a aby sa porozchodili, kam ich oči povedú. Tu vyšli aj jeho dvaja starší bratia. Objal si ich a vybozkával. Keď už boli všetci na slobode, poďakovali sa mu, že ich vyslobodil a na svet prepustil, a každý svojou pošiel stranou. Aj náš kráľovič sa pobral s mladou nevestou a so svojimi naradovanými bratmi, k otcovi do kráľovského paláca. Za nimi prišiel i princeznin otec a vystrojili velikánsku hostinu. Tam žil potom so svojou ženou a kraľoval až do smrti.

z knihy:

Šarkan a kráľov syn

Napísal Vuk Karadžić, preložil Rudo Brtáň, ilustrovala Běla Kolčáková.

Bratislava: Mladé letá 1983, s. 148 – 157.